

НЕПРИВЛАСНЕННЯ МІСЯЦЯ ТА ІНШИХ НЕБЕСНИХ ТІЛ ЯК ПРИНЦИП МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ У НОВИХ РЕАЛІЯХ СУЧАСНОГО СВІТУ

Алла Олександрівна ГОРДЕЮК,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
права гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський
авіаційний інститут»
<https://orcid.org/0000-0001-7423-3673>
alla.law.gor@gmail.com*

Ірина Олександрівна ГОРБАЧ,

*студентка групи 756юм кафедри права
гуманітарно-правового факультету Національного
аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
irina.horbach21@gmail.com*

Активне освоєння та вивчення космічного простору людиною почалося у минулому ХХ столітті, і після здійснення перших запусків космічних апаратів у космос наприкінці 50-х та у 60-х роках виникла необхідність міжнародно-правового регулювання космічної діяльності. Міжнародне співтовариство швидко відреагувало на нові тенденції у розвитку міжнародних відносин, тому за достатньо короткий час було прийнято низку нормативних актів, які на сьогодні становлять міжнародно-правове підґрунтя для регулювання космічних відносин, але з розвитком науково-технічного прогресу та разом з цим всього людства, виникла потреба в оновленні деяких чинних норм міжнародного космічного права, зокрема у сфері використання Місяця та інших небесних тіл, де набула поширення негативна практика їх незаконного присвоєння.

Заборона національного привласнення космічного простору та інших небесних тіл являється основоположним принципом міжнародного космічного права. У 1961 р. він був закріплений у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1961 р. № 1721 (XVI) «Про міжнародне співробітництво в дослідженні та використанні космічного простору», де зазначається, що космічний простір і небесні тіла відкриті для дослідження та використання всіма державами згідно з міжнародним правом та не підлягають привласненню державами [1]. Декларація правових принципів, що регулюють діяльність держав з дослідження і використання космічного простору від 13.12.1963 р., деталізувала дане питання. З того часу космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, не підлягає національному привласненню ні шляхом проголошення на них суверенітету, ні шляхом окупації, ні жодним іншим способом [2].

Запропонований Резолюцією та проголошений Декларацію принцип знайшов законодавче закріплення у ст. II Договору про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 р. (далі – Договір про космос) та у ч. 2 ст. 11 Угоди про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах 1979 р. (далі – Угода про Місяць) [3;4]. Разом з цим, Угода про Місяць зазначає, що поверхня або надра Місяця, а також ділянки його поверхні або надра чи природні ресурси там, де вони знаходяться, не можуть бути власністю будь-якої держави, міжнародної міжурядової або неурядової організації, національної організації або неурядової установи або будь-якої фізичної особи. При цьому Угода про Місяць не забороняє експлуатацію природних ресурсів небесних тіл, однак порядок та режим такої експлуатації не визначається. На сьогодні дана Угода підписана та ратифікована не всіма державами (14 держав підписали і ратифікували, 4 держави лише підписали). Україна також поки не є учасницею зазначеної Угоди.

Отже, незважаючи на наявність відповідних норм у міжнародних договорах, вважаємо, що мають місце певні прогалини у міжнародному законодавстві, зокрема стосовно більш детальної правової регламентації використання Місяця та інших небесних тіл. Ці прогалини надали підстави авантюрно ініціювати так звані «правочини» щодо купівлі-продажу земельних ділянок на Місяці та інших небесних тілах. Так, наприклад у 1980 р. Денніс Хоуп, який заснував у США компанію «The Lunar Embassy», назвав себе власником усіх космічних об'єктів Сонячної системи (крім Сонця та Землі). Він розділив їх територію на ділянки з координатами та реєстраційним номером і розпочав їх продавати, підтвердивши та здійснюючи таким чином назване ним право власності. Слід зазначити, що придбати у власність ділянки небесного тіла виявило бажання чимало осіб, тобто ця затія Хоупа набула великої популярності. Спираючись на дані офіційного сайту «Місячного Посольства», приблизно 6 мільйонів людей стали власниками ділянок на Місяці та інших небесних тілах. Проте сертифікати на право власності, що отримують особи є фіктивними, їх можна назвати приємним сувеніром, а коли справа дійде до освоєння Місяця, ці питання, можливо, і будуть регулюватися, але сертифікати не матимуть юридичної сили. Це стане підґрунтям для великої кількості спорів і цікавим є те, хто саме буде нести відповідальність [5; 6].

Принцип непривласнення Місяця та інших небесних тіл у Договорі про космос розглядається у двох значеннях: у вузькому та широкому. Підтримуючи перше тлумачення деякі науковці, до яких приєднується і Хоуп, вважають, що Договір забороняє лише національне привласнення, тому можливе привласнення фізичною особою, приватними компаніями чи міжнародними організаціями. Дослідники, що підтримують друге судження, зазначають, що термін «національне» має на увазі як державне, так і будь-яке інше привласнення, приватне в тому числі.

Однак вузьке тлумачення суперечить положенню, викладеному у ст. I Договору про космос, де закріплено принцип свободи дослідження та використання космічного простору: дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, здійснюються на благо і в інтересах всіх країн, на основі рівності і згідно з міжнародним правом, при

вільному доступі у всі райони небесних тіл, а також являються надбанням всього людства [3]. З огляду на це, можна зробити висновок, що будь-яке привласнення космічного простору та небесних тіл може стати завадою для його дослідження, роблячи неможливим доступ до нього і його використання іншими суб'єктами.

Доцільним є додати, що продаж ділянок на Місяці, Марсі, Венері тощо є незаконним, оскільки відповідно до міжнародно-правового принципу *Nemo plus iuris* ніхто не може передати іншому більше прав, ніж має сам.

Також важливо зазначити, що існує слушний юридичний аргумент стосовно думки про можливість національного і приватного привласнення небесних тіл про те, що космічний простір та небесні тіла неможливо привласнити, тому що вони є вилученими з цивільного (господарського) обороту об'єктами. Тобто цивільне законодавство України та інших країн не визначає Місяць та інші небесні тіла об'єктами цивільних прав, оскільки це питання не підлягає правовому регулюванню на національному рівні. Отже, виходячи з цього, небесні тіла взагалі не можуть належати ані певній державі, ані приватним особам.

Більшість правників досить негативно ставляться до практики «привласнення», пояснюючи свою позицію тим, що юрисдикція країн світу не поширюється на поверхню космічних об'єктів, а тому, не повинна йти мова й про існування права власності, яке визнавалося б і охоронялося б певною системою права. З такою думкою можна цілком погодитися, тому що таке вільне тлумачення норм космічного права, на наш погляд, загрожує космічній безпеці, а саме вільному дослідженню та використанню космічного простору. Виходячи з цього є негайна необхідність конструктивного вирішення проблеми щодо жорсткої та чіткої заборони купівлі-продажу ділянок на Місяці, а також на інших небесних тілах у міжнародному космічному законодавстві.

Враховуючи вищенаведене, можемо зробити висновок, що проблема застосування принципу непривласнення Місяця та інших небесних тіл має бути вирішена шляхом прийняття нового нормативно-правового акту на міжнародному рівні або шляхом доопрацювання і оновлення чинних норм міжнародного права у яких визначається зазначений принцип, що обумовлено сучасними світовими реаліям. Вважаємо, що такий підхід допоможе позбутися можливості подвійного тлумачення даного принципу, використовуючи неоднозначність деяких положень міжнародного космічного права і бездіяльність його суб'єктів та буде створювати законодавчу перешкоду для певних осіб фактично вчиняти міжнародне правопорушення, присвоюючи собі права на надбання всього людства – космосу.

Слід додати, що враховуючи швидкий технологічний розвиток космічної галузі, нехтування даною проблемою світовою спільнотою та міжнародними організаціями, на нашу думку, є не конструктивним, тобто таким, що може привести в найближчому майбутньому до небажаних негативних наслідків у вивченні та засвоєнні Місяця та небесних тіл на користь всього людства.

Список використаних джерел:

1. Про міжнародне співробітництво в дослідженні та використанні космічного простору. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1961 р. № 1721 (XVI) URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/1721%28XVI%29> (дата звернення 17.02.23)
2. Декларація правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору від 13.12.1963 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a31 (дата звернення 17.02.23)
3. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 27.01.1967 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480 (дата звернення 17.02.23)
4. Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах від 18.12.1979 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_482 (дата звернення 17.02.23)
5. Світличний О. П. Право власності на космічні об'єкти. *Advanced Space Law*, Volume 2, 2018. 76-95 с.
6. Who Buys Moon Real Estate | Lunar Embassy URL: <https://www.lunarembassy.com/who-buys/> (дата звернення 17.02.23)